

نہج البلاغہ

www.ketab.ir

مترجم فریدون زارع خفری

سرشناسه: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت سال ۴۰ هجری قمری

عنوان قراردادی: نهج البلاغه. فارسی - عربی.

عنوان و نام پدیدآور: نهج البلاغه / [گرد آوری شریف رضی]؛ مترجم فریدون زارع خفری.

مشخصات نشر: نورآباد ممسنی: فریدون زارع خفری، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری ۹۷۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۹۳۸۱-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - خطبه‌ها

شناسه افزوده: زارع خفری، فریدون، ۱۳۳۹. مترجم.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ / ۲ / ۱۰۴۲ / B۲

رده بندی دیویی: ۹۷/۹۵۱۵

شماره کتاب شناسی ملی: ۰۹۷۸۴۰

نام کتاب : نهج البلاغه

ناشر / مؤلف: فریدون زارع خفری

صفحه آرا : فریدون زارع خفری

تایپ : فریدون زارع خفری

ویراستار علمی: مجتبی خطاط. حوزه علمیه قم.

ناظر: بنیاد بین المللی نهج البلاغه مرکز مشهد

طراح جلد: محمد بارسالاری

نوبت چاپ : اول

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۹۳۸۱-۶

کلیه حقوق برای ناشر / مؤلف: محفوظ است

این‌جانب در سال ۱۳۳۹ در روستای گلیله جاوید از شهرستان ممسنی دیده به جهان گشودم. تحصیلات ابتدایی خود را در سال ۱۳۴۶ آغاز کردم و در سال ۱۳۵۶ وارد دانشسرای عشایری شدم. در سال ۱۳۵۷ به حرفه معلمی در روستای گلان بخش صالح‌آباد استان ایلام مشغول شدم. با توجه به علاقه وافر به شغل مقدس معلمی و خدمت در روستای محروم و نبود امکانات تحصیل در آن مناطق، از ادامه تحصیل بازماندم، اما با توفیق الهی، توانستم در سال ۱۳۶۶ دوره دبیرستان را به پایان برسانم و در سال ۱۳۷۱، در رشته دینی عربی، فوق دیپلم خود را دریافت کنم.

پس از آن، در رشته دبیری الهیات و معارف اسلامی، تحصیل را ادامه دادم و در سال ۱۳۷۷، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون، از توابع استان فارس، مرحله لیسانس را به پایان رساندم.

در سال ۱۳۸۶، پس از اتمام سال خدمت در مناطق محروم، بازنشته شدم. از آن‌جا که شوق ادامه تحصیل در من وجود داشت، سه سال پس از بازنشته‌گی و از سال ۱۳۸۹، در رشته فقه و معارف حقوق اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج تحصیل را دوباره آغاز کردم. در شهریور ۱۳۹۱ با رتبه فوق لیسانس، فارغ التحصیل شدم. من این توفیق را حاصل تدریس، همه را از لطف و کرم خداوند سبحان می‌دانم.

آن‌چه مرا بر آن داشت که به ترجمه نهج البلاغه روی آورم، مطالعات قبلی من در نهج البلاغه و گذراندن درس جبرانی نهج البلاغه در دوره فوق لیسانس بود.

بدین سان، با اطلاعاتی که در درس عربی داشته‌ام، سبب ترجمه^۱ تحت اللفظی نهج البلاغه شدم. در این ترجمه - که حدود پنج سال طول کشید - سعی شده است که واژگانی ساده و روان به کار رود و ترجمه هر سطر، زیر جملات عربی ثبت شده. این ویژگی‌ها سبب می‌شود که این ترجمه نزدیک‌ترین متن به اصل باشد و برای افراد مبتدی و اولیاد علم، فضیلت، کارایی داشته باشد.

همه ارزش این کار نیز به محتوای بی‌کران و ارزشمند سخنان حضرت علی (علیه السلام)

^۱ . شروع ۱۲/ ۸۹/ ۱۱ پلین ۱۳۹۵/۵/۳۰

است؛ همو که حضرت محمد (ﷺ) در باره اش فرمود: «من شهر دانش هستم و علی باب آن است، پس هر کس می خواهد به این شهر وارد شود، باید از باب آن در آید.»^۱

درک فصاحت و بلاغت سخن حضرت در نهج البلاغه، تنها از عهده کسانی بر می آید که با زبان و ادبیات و دانش معانی و بیان و بدیع زبان عرب آشنایی کامل دارند، از این رو در این ترجمه از آثار چنین بزرگانی استفاده شده است که در ادامه، به آن‌ها اشاره می شود: پاورقی های عربی دکتر صبحی صالح در شرح واژگان و ترجمه مصطفی رحیمی نیا و جمله های نهج البلاغه؛ ترجمه سید علی نقی فیض الاسلام، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی، ترجمه محمد دشتی، ترجمه ملا فتح الله کاشانی، ترجمه دکتر سید محمد مهدی جعفری، ترجمه عبدالمحمد آیتی،

بی تردید، این کار خالی از کاستی و ایراد نیست، از این رو خوانندگان محترم می توانند انتقاد و پیشنهادهای خود را به محل نشر ارسال کنند تا از دانش ایشان بهره برده و در صورت چاپ مجدد، اصلاح های احتمالی صورت پذیرد.

من بر آنم که یک رهرو دانش هرگز نباید مقام پیامبران و امامان، معلمان و کسانی را که به او دانش آموخته اند، فراموش کند. در سخنی منسوب به حضرت علی (علیه السلام)، ایشان می فرمایند: «من علمتی حرفی فقد صیرنی عبدا»؛ «هر کس به من کلمه ای آموزد، مرا بنده خود ساخت»^۲ پس، از خداوند سبحان برای معلمان و اساتید خود طول عمر عزت برای آنان که از دست رفته اند، مغفرت و رحمت خواستارم.

در پایان، از خداوند توفیق همه زتن و مردان مؤمن و مسلمان و آزادگان جهان را در کسب دانش از دریای بی کران قرآن نهج البلاغه و به کارگیری آن در زندگی خواستارم.

فریدون زارع خفری

تاریخ: ۱۳۹۵/۵/۳۰

^۱ مناقب ابن شهر آشوب، ج ۲، ص ۳۴.

^۲ جامع السعادات، ج ۳، ص ۱۱۲.

مقدمه ویراستار

به نام پروردگار قلم و بیان

سپاس و ستایش مر خداوند بلند مرتبه را

و سلام و درود بر بنده برگزیده‌اش، محمد (ﷺ) و بر خاندان پاکش (علیهم السلام)

سپاس خدای را که توفیق را همراهمان کرد و امامی چون حضرت امیر (علیه السلام) را راهبرمان ساخت؛ همو که باب شهر دانش و بینش حضرت رسول (ص) است که این دو، هر دو، شایسته دستی دست‌یابی به قله‌های کمال و سعادت‌اند.

نهج البلاغه پنجره‌ای است که به سوی هدایت و فانوسی راه‌گشا برای برگردن از هبوط‌های زمینی به سوی آسمان‌هاست؛ آسمانی از سعادت؛ آسمانی از هدایت، آسمانی از عدالت، آسمانی از سعادت. آسمان‌ها آسمان دیگر.

نهج البلاغه در کنار ثقل دیگرش، قرآن، به کتاب و سخن دیروز، که برنامه زندگی امروز و فرداست و مخاطبش نه فقط مسلمان، که انسان است. این کلام فصیح و بلیغ امیر بیان و حکمت، هر روز سخن برای گفتن دارد؛ برای دشمنان به کرسی درس؛ برای سیاستمداران به آریکه قدرت؛ برای تقوایان در حجره‌های عبادت. برای خدا، برای حق جویان و...

براین اساس، باید سخن امیر مؤمنان (علیه السلام) در نهج البلاغه را نیک دریافت و برگرفت و یکی از انگیزه‌های تلاش اهل ترجمه، همین بوده است. پژوهش‌گر ارجمند جناب آقای فریدون زارع خفری در این راستا خطبه‌های نهج البلاغه را به زبان فارسی برگردانده و مدت پنج سال، همه همت خود را بر این کار گماشته است.

باتوجه به ترجمه‌های بسیاری از نهج البلاغه که امروز در دست است، شاید در نگاه بدوی، چنین بنماید که ترجمه دوباره کاری کم‌فایده باشد، اما در نظر گرفتن دو نکته، این

۱. نهج البلاغه کتاب زندگی است، از این رو ترجمه آن نیازمند روزآمدی است.

۲. دغدغه هر مترجم، می‌تواند کار او را از آثار دیگر متمایز سازد که در این اثر نیز این نکته وجود دارد.

دغدغه ارزشمند مترجم در این اثر، ارائه ترجمه تحت اللفظی و نزدیک به متن بوده است و همین ویژگی موجب تمایز و امتیاز این ترجمه شده است. در این اثر، کوشش بر آن بوده است که ترجمه‌ای نزدیک به متن و تحت‌اللفظی، اما روان و فهم‌پذیر در اختیار قرار گیرد. ارزش این کار از آن روست که برداشت‌های جانبی مترجم، کمتر در اصل متن تأثیر می‌گذارد و مخاطب با ترجمه‌ای روبه‌روست که بیشترین نزدیکی با متن اصلی دارد، از این رو مجال اندیشه و برداشت و شرح‌های بیشتر برای خود او فراهم می‌شود.

مترجم ارجمند به تلاش خود را از روی اخلاص، در این ترجمه به کار گرفته بود، اما از آن‌جا که ترجمه نخست ایشان دچار کاستی‌هایی بود، با نظر بنیاد بین المللی نهج البلاغه مرکز مشهد، که بازبینی و ویرایش علمی آن به این‌جانب سپرده شد. در بازنویسی این اثر - که از زمان ۱۳۸۶ آغاز شد - کوشش بر آن بوده است که دغدغه‌های مؤلف در ترجمه تحت اللفظی و روان در نظر گرفته شود. از آن‌جا که پیش‌رفت در هر دانش بدون در نظر داشتن نیاز پیشینیان امکان نمی‌پذیرد، در این بازنویسی، ترجمه‌های ارزشمند گذشتگان مورد توجه قرار گرفته است؛ به ویژه ترجمه دکتر شهیدی و ترجمه جناب آقای مبشری. در پایان، تکرار این نکته ضروری است که با توجه به نظر مترجم، تنها متن فارسی ترجمه بازبینی شده و در این مرحله، باورقی‌ها و متن عربی بازنگری نشده است.

امید، آن که این تلاش مورد رضایت پروردگار متعال و صاحب اثر، امیر مؤمنان (علیه السلام) قرار گیرد.

مجتبی خطاط

حوزه علمیه قم - تابستان ۱۳۹۵

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱	آفرینش آسمان و زمین	۱
۱	آفرینش جهان	۴
۱	آفرینش فرشتگان	۸
۱	چگونگی آفرینش آدم (علیه السلام)	۱۰
۱	سجده به آدم (علیه السلام)	۱۱
۱	آفرینش پیامبران	۱۳
۱	بعثت نبی (صلی الله علیه و آله)	۱۵
۱	کتاب قرآن احکام شرعی	۱۷
۱	یادکرد حج	۱۹
۲	پس از برگشتن از جنگ صمدین	۲۰
۲	ستایش خداوند	۲۱
۲	خاندان پیامبر (صلی الله علیه و آله)	۲۴
۲	گروه های دیگر [اتباء کار]	۲۵
۳	خطبه شفشقیه	۲۶
۳	پرگزیدن صبر	۲۷
۳	بیعت کردن با علی (علیه السلام)	۳۲

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۵	نهی از قتنه	۴۱
۵	اخلاق و کردار امام (علیه السلام)	۴۲
۶	فریب نخوردن حضرت علی (علیه السلام) در هیچ کاری	۴۳
۷	نکوهش پیروان شیطان	۴۴
۸-۹	نادرتی دعوی زبیر به این که از راه دل با حضرت بیعت نکرده است	۴۵
۹	برزنش طلحه و زبیر	۴۵
۱۰	گمراهی ام غاب جمل و بینایی حضرت علی (علیه السلام) در امر آخرت	۴۶
۱۱	سفارش به محمد بن ابی نفیه به استادگی در میدان جنگ	۴۷
۱۲	پیروزی بر اصحاب جمل	۴۸
۱۲	امام دوستانی دارد که در پشت مردان و در جبهه آنان است	۴۸
۱۳	نکوهش مردم بصره پس از جنگ جمل	۴۹
۱۳	نکوهش شهر بصره و مردم آن	۵۰
۱۵	بازگرداندن بیت المال به مسلمانان در زمان خلافت خود	۵۲
۱۵	بازگرداندن بیت المال اگرچه زنان و کنیزان را به وسیله آن مالک شده باشند	۵۲
۱۶	خبر دادن به پیشامدهایی برای مردم شهر مدینه	۵۳
۱۶	تقسیم مردم به سه دسته و سفارش به عدل	۵۶

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۷	کسی که بین مردم متصدی حکم است و مینفوذترین مردم به خدا دو گروه هستند	۵۸
۱۸	نکوهش اهل رأی	۶۳
۱۸	خداوند فرمود: در قرآن از چیزی کوتاهی نکرده ایم	۶۴
۱۹	پاسخ امام به اشعث پسر قیس و نکوهش او	۶۵
۲۰	بختی بعد از مرگ و پند گرفتن از آن	۶۶
۲۱	پند و حکمت	۶۷
۲۱	بهشت و جهنم مقابل شماست	۶۸
۲۲	نکوهش پیمان شکنان (دالاه و زبیر)	۷۰
۲۲	خون عثمان	۷۱
۲۳	تهدید به جنگ	۷۲
۲۳	تهذیب فقرا	۷۳
۲۳	ادب آموزی به توان گران	۷۵
۲۴	مبارزه با مخالف حق	۷۸
۲۵	شما امامتان را در حق نافرمانی کردید و آنها امامشان را در باطل باری کردند	۸۲
۲۵	دل آزرده گی امام و دعای ایشان نسبت به مردم	۸۲
۲۶	عرب پیش از بعثت	۸۴

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۲۶	نکوهش عمرو ابن عاص	۸۶
۲۷	خبر یافتن از جنگ انبار با لشکر معاویه	۸۷
۲۷	فضیلت جهاد	۸۷
۲۷	برانگیختن مردم	۸۹
۲۷	سوره از مردم	۹۳
۲۸	یازد نکته	۹۵
۲۹	حضرت علی (علیه السلام) رانش را نسبت به رخدادهای پیرامونی بر می انگیزاند	۱۰۱
۳۰	درباره کشتن دشمن و سرزنش او	۱۰۳
۳۱	وصف طلحه و زبیر	۱۰۵
۳۲	ستم زمان	۱۰۶
۳۲	دسته های بدکاران	۱۰۷
۳۲	دل بستگان به خدا	۱۰۹
۳۳	فراخوانی به زهد در دنیا	۱۱۱
۳۳	حکمت بعثت نبی (صلی الله علیه و آله)	۱۱۴
۳۳	فضیلت علی (علیه السلام)	۱۱۵
۳۳	سرزنش خروج کنندگان بر خود	۱۱۵

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۳۴	راه استوار	۱۲۰
۳۴	مرا بر شما حقی است و شما بر من حقی دارید	۱۲۰
۳۴	خبر حکمین به حضرت علی (علیه السلام)	۱۲۱
۳۵	ستایش خدا بر بلا و آزمایش	۱۲۱
۳۵	سبب بلوا و آزمایش	۱۲۲
۳۶	بیم دادن امر نه روان	۱۲۳
۳۷	در مورد مصیبت های حضرت علی (علیه السلام) بعد از واقعه نهروان	۱۲۵
۳۷	گرفتن حق از ظالم	۱۲۶
۳۸	وجه تسمیه شبیه و کسی را مرگ رهاش نیست	۱۲۷
۳۹	نکوهش کسانی که در رفتن به جنگ مردم شام خودداری کردند	۱۲۸
۴۰	نادرستی گفتار خوارج	۱۳۰
۴۱	ستودن صدق و راستی و نهی از بی وفایی	۱۳۱
۴۲	نکوهش پیروی از نفس و آرزوی دراز	۱۳۲
۴۳	آماده کردن مردم برای جنگ با اهل شام	۱۳۴
۴۴	نکوهش مُصَقِّلَةُ بَنِ هَبیره	۱۳۵
۴۵	ستایش خدا	۱۳۷

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۴۵	نکوهش دنیا	۱۳۷
۴۶	دعا هنگام قصد رفتن به سوی شام	۱۳۸
۴۷	درباره کوفه	۱۴۰
۴۸	هنگام رفتن به سوی شام	۱۴۱
۴۹	صفت رزق و علم الهی	۱۴۲
۵۰	فتنه های دین	۱۴۴
۵۰	اگر باطل با حق مخلع نشود	۱۴۴
۵۱	ترغیب اصحاب خویش به جنگ با معاویه در صفین	۱۴۵
۵۲	پرهیزکاری در دنیا	۱۴۶
۵۲	پاداش پرهیزکاران	۱۴۸
۵۳	نعمت های خدا	۱۴۹
۵۳	صفت حیوان قربانی	۱۵۰
۵۴	وصف اصحابش در صفین هنگام طول کشیدن جنگ	۱۵۰
۵۵	باک نداشتن از مرگ و کشته شدن در راه حق	۱۵۲
۵۶	وصف یاران رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در جنگ ها	۱۵۳
۵۷	در صفت مرد سرزنش شده (معاویه ابن ابو سفیان)	۱۵۴

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۵۸	سخن گفتن با خوارج و خبردهنده ای از شما باقی نمی ماند	۱۵۵
۵۹	خبر دادن به اینکه همه خوارج کشته می شوند فقط ده نفر باقی می ماند و از شما ده نفر کشته می شوند	۱۵۷
۶۰	هرگاه از خوارج رئیسی ظهور کند کشته می شود تا این که آخر آن ها دزد و راهزن باشند	۱۵۸
۶۱	خوارج را بعد از من نکشید	۱۵۹
۶۲	نه مرگ، کج نمی رود	۱۵۹
۶۳	باخته دنیا دور باشید	۱۶۰
۶۴	سبقت گرفتن سوی بهترین اعمال به وسیله پرهیزکاری	۱۶۱
۶۵	صفات حق تعالی	۱۶۴
۶۶	آداب جنگ	۱۶۶
۶۷	ادعای انصار و قریش راجع به امر خلافت بر رد آن	۱۷۰
۶۸	مدح محمد ابن ابو بکر	۱۷۱
۶۹	در سرزنش بعضی از اصحابش	۱۷۲
۷۰	خواب دیدن امام رسول خدا (صلی الله علیه و آله) را در سحرگاه نورده و مضر	۱۷۴
۷۱	پس از حمد و ستایش خدا در نکوهش مردم عراق	۱۷۵
۷۲	صفات خداوند	۱۷۷
۷۲	صفات نبی (صلی الله علیه و آله)	۱۷۸

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۷۲	دعا برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)	۱۸۱
۷۳	سرزنش مروان ابن حکم	۱۸۲
۷۴	سزاوارتر بودن حضرت علی (علیه السلام) به امر خلافت از هرکس دیگر	۱۸۴
۷۵	نکوهش بنی امیه در متهم دانستن حضرت علی (ع) در کشتن عثمان	۱۸۵
۷۶	بیطه خوردن بر عمل صالح	۱۸۶
۷۷	هنگامی که سعد ابن عاص هدایایی برای امام فرستاد	۱۸۷
۷۸	مناجات با خدا	۱۸۸
۷۹	در مورد علم ستاره شناسی	۱۸۹
۸۰	در مورد نقصان زنان	۱۹۱
۸۱	در پرهیزکاری	۱۹۲
۸۲	در نکوهش دنیا	۱۹۳
۸۳	وصف خداوند بلند مرتبه که به خطبه غراء معروف است	۱۹۵
۸۳	سفارش به تقوا	۱۹۶
۸۳	بیزاری از دنیا	۱۹۸
۸۳	رستاخیز پس از مرگ	۲۰۱
۸۳	آگاه کردن خلق	۲۰۳

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۸۳	فضیلت پند آموزی دانش	۲۰۵
۸۳	یادآوری انواع نعمت ها	۲۰۸
۸۳	هشدار نسبت به صراط	۲۱۳
۸۳	سفارش به تقوا	۲۱۶
۸۳	دگونگی آفرینش انسان	۲۱۸
۸۴	درباره عمرو ابن عاص	۲۲۷
۸۵	هشت صفت از صفات حق تعالی	۲۲۹
۸۵	در وصف بهشت	۲۳۱
۸۶	صفات حق تعالی	۲۳۱
۸۶	پند به مردم به پرهیزکاری و مشورت	۲۳۱
۸۷	صفات پرهیزکاران و صفات فاسقان	۲۳۶
۸۷	ویژگی های فاسقان	۲۴۱
۸۷	عترت پیامبر (صلی الله علیه و آله)	۲۴۲
۸۷	پنداری اشتباه	۲۴۴
۸۸	سبب هایی که مردم را هلاک می کند	۲۴۵
۸۹	درباره رسالت رسول اعظم (صلی الله علیه و آله)	۲۴۷

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۹۰	بزرگی آفریدگان خدا	۲۵۱
۹۱	به خطبه ملائکه معروف است	۲۵۵
۹۱	توصیف خدای بلند مرتبه	۲۵۶
۹۱	صفات خداوند بلند مرتبه در قرآن	۲۵۹
۹۱	بر وصف آسمان	۲۶۸
۹۱	در وصف زمین و متراندن آن بر آب	۲۸۲
۹۱	دعا	۲۹۸
۹۲	بیعت با علی بعد از نخل خمان	۳۰۰
۹۳	بعد از حمد و ستایش خدا، حضرت علی (علیه السلام) منزلت مقام خود را برای مردم بیان کرد	۳۰۱
۹۴	خداوند بلند مرتبه	۳۰۶
۹۴	وصف پیامبران	۳۰۷
۹۴	رسول خدا و آل بیت او	۳۰۷
۹۴	پند مردم	۳۰۹
۹۵	در تقریر فضیلت رسول اعظم (صلی الله علیه و آله)	۳۱۰
۹۶	خداوند بلند مرتبه	۳۱۱
۹۶	در یاد کرد رسول (صلی الله علیه و آله)	۳۱۲

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۹۷	یاران حضرت علی (علیه السلام)	۳۱۳
۹۷	یاران رسول خدا (صلی الله علیه و آله)	۳۱۸
۹۸	ستم بنی امیه	۳۲۰
۹۹	در پرهیز دادن از دنیا	۳۲۱
۱۰۰	در باره رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و اهل بیتش	۳۲۵
۱۰۱	روزی دادی بر من	۳۲۸
۱۰۲	روز قیامت	۳۳۱
۱۰۲	حال آینده مردم	۳۳۲
۱۰۳	در باره پرهیزکاری در دنیا	۳۳۴
۱۰۳	وصف عالم	۳۳۶
۱۰۳	آخر زمان	۳۳۷
۱۰۴	بعد از حمد و ستایش خدا کسی از عرب نبود که قرآن را بخواند و آن را پیامبری کند	۳۳۹
۱۰۵	رسول بزرگوار	۳۴۱
۱۰۵	بنی امیه	۳۴۲
۱۰۵	پند مردم	۳۴۴

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۰۶	دین اسلام	۳۴۷
۱۰۶	یادی از پیامبر (صلی الله علیه و سلم)	۳۴۹
۱۰۶	سخنی خطاب به اصحاب خود	۳۵۱
۱۰۷	در یکی از روزهای صفین	۳۵۲
۱۰۸	در مورد فتنه های بزرگ	۳۵۴
۱۰۸	خاکبرد بلند مرتبه	۳۵۴
۱۰۸	پیامبر (صلی الله علیه و سلم)	۳۵۵
۱۰۹	قدرت خدا	۳۶۱
۱۰۹	ملائکة بزرگوار	۳۶۴
۱۰۹	نافرمانی خلق	۳۶۵
۱۰۹	قیامت	۳۷۱
۱۰۹	زهد نبی (صلی الله علیه و سلم)	۳۷۴
۱۰۹	اهل بیت (علیهم السلام)	۳۷۵
۱۱۰	اسلام	۳۷۶
۱۱۰	فضیلت قرآن	۳۷۸

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۱۱	نکوهش دنیا	۳۷۹
۱۱۲	یادی از فرشته مرگ و قبض روح	۳۸۹
۱۱۳	در نکوهش دنیا	۳۹۰
۱۱۴	پندهایی برای مردم	۳۹۴
۱۱۵	درباره خواستن باران	۴۰۱
۱۱۶	بدرز به یارانش	۴۰۷
۱۱۷	در توزیخ بخل برین نسبت به مال و جان	۴۱۱
۱۱۸	درباره اصحاب صالح - مرد	۴۱۲
۱۱۹	ترغیب مردم به جهاد	۴۱۳
۱۲۰	در یادی از فضیلت خود و پند به مردم	۴۱۵
۱۲۱	بعد از شب هریر	۴۱۷
۱۲۲	با خوارج سخن گفت	۴۲۱
۱۲۳	او با یارانش در میدان جنگ در صفین سخن گفت	۴۲۵
۱۲۴	برانگیختن اصحابش به جنگ	۴۲۷
۱۲۵	درباره حکمت پس از شنیدن فرمان حکیم	۴۳۳
۱۲۶	درباره تقسیم مساوی بیت المال	۴۳۷

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۲۷	تبیین برخی از احکام دین و زدودن شبهه را برای خوارج	۴۳۸
۱۲۸	درباره خیر دادن از رخ دادهای عظیم بصره	۴۴۳
۱۲۸	وصف ترکان [تاتار]	۴۴۴
۱۲۹	در یاد کردن از پیکه‌ها و ترازوها	۴۴۷
۱۳۰	دعا برای ابوذر هنگام بیرون راندنش به سوی ریزه	۴۵۰
۱۳۱	تبیین سبب خواستن حکم و بیان ویژگی‌های امام حق	۴۵۲
۱۳۲	سپاس خدا	۴۵۵
۱۳۲	پند مردم	۴۵۵
۱۳۳	عظمت خداوند بلند مرتبه	۴۵۸
۱۳۳	قرآن	۴۵۹
۱۳۳	رسول خدا (صلی الله علیه و آله)	۴۵۹
۱۳۳	دنیا	۴۶۰
۱۳۳	پند مردم	۴۶۰
۱۳۴	مشورت عمر پسر خطاب با ایشان، برای رفتن به سوی جنگ روم	۴۶۲
۱۳۵	حضرت علی (علیه السلام) به مغیره لعن و نفرین می‌کند	۴۶۴
۱۳۶	در امر بیعت	۴۶۵

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۳۷	در شأن طلحه و زبیر	۴۶۶
۱۳۷	امر بیعت	۴۶۸
۱۳۸	فتنه های بزرگ	۴۶۹
۱۳۹	در زمان شورا	۴۷۲
۱۴۰	در نهی از غیبت کردن مردم	۴۷۳
۱۴۱	در نهی از شنیدن غیبت و فرق میان حق و باطل	۴۷۵
۱۴۲	احسان نسبت به نااهلش	۴۷۶
۱۴۳	دعا در خمار باران	۴۷۷
۱۴۳	آسمان را بر شما باران می فرستد	۴۷۹
۱۴۴	بعثت پیامبران	۴۸۳
۱۴۴	فضیلت اهل بیت	۴۸۴
۱۴۴	اهل گمراهی	۴۸۵
۱۴۵	نابودی دنیا	۴۸۷
۱۴۵	نکوهش بدعت	۴۸۹
۱۴۶	عمر پسر خطاب هنگام رفتن به جنگ فارس با او مشورت کرد	۴۸۹
۱۴۷	هدف بعثت	۴۹۲

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۴۷	روزگار آینده	۴۹۳
۱۴۷	پند مردم	۴۹۶
۱۴۸	در یاد اهل بصره	۴۹۸
۱۴۹	قبل از رحلتش	۴۹۹
۱۵۰	حدا های بزرگ	۵۰۲
۱۵۰	گمراهی	۵۰۵
۱۵۱	خدا و پیغمبر	۵۰۷
۱۵۱	بر حذر داشتن ارفقه ها	۵۰۸
۱۵۲	در صفات خدا	۵۱۵
۱۵۲	پیشوایان دین	۵۱۷
۱۵۳	ویژگی گمراه	۵۱۹
۱۵۳	پند مردم	۵۲۱
۱۵۴	بیان فضیلت های اهل بیت	۵۲۴
۱۵۵	ستایش و تنزیه خدا	۵۲۸
۱۵۵	آفرینش خفاش	۵۲۹
۱۵۶	خبر روی دادهای بزرگ را به اهل بصره می دهد	۵۳۲

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۵۶	وصف ایمان	۵۳۳
۱۵۶	حال اهل قبرا در قیامت	۵۳۵
۱۵۷	مردم را به پرهیزکاری پند می دهد	۵۳۹
۱۵۸	نبی (صلی الله علیه و آله) و قرآن	۵۴۵
۱۵۸	دوات بنی امیه	۵۴۶
۱۵۹	نیکویی و معاشرت با مردم	۵۴۸
۱۶۰	عادت خردمند	۵۴۸
۱۶۰	سپاس خدا	۵۴۹
۱۶۰	چگونگی امید	۵۵۱
۱۶۰	رسول خدا (صلی الله علیه و آله)	۵۵۳
۱۶۰	موسی (علیه السلام)	۵۵۴
۱۶۰	داوود (علیه السلام)	۵۵۵
۱۶۰	عیسی (علیه السلام)	۵۵۶
۱۶۰	رسول اعظم (صلی الله علیه و آله)	۵۵۷
۱۶۱	رسول و خاندان او و پیروان دینش	۵۶۳
۱۶۱	نصیحت به پرهیزکاری	۵۶۵

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۶۲	بنی اسد	۵۶۸
۱۶۳	آفریدگار با شکوه و بلند مرتبه	۵۷۱
۱۶۳	نو آفرینی آفریدگان	۵۷۴
۱۶۳	آیه قرآن «إِلَى قَدَرٍ مَّغْلُوبٍ» در مورد تقدیر زمان مرگ	۵۷۵
۱۶۴	پند و اندرز به عثمان	۵۷۷
۱۶۵	فرین پرندهگان	۵۸۱
۱۶۵	طاووس	۵۸۴
۱۶۵	آفریدگان کوچک	۵۹۴
۱۶۵	وصف بهشت	۵۹۵
۱۶۶	برانگیختن به آفت با یک دیگ	۵۹۹
۱۶۶	بنی امیه	۶۰۰
۱۶۶	مردم آخرالزمان	۶۰۲
۱۶۷	اوایل خلافت خود	۶۰۳
۱۶۸	گروهی از صحابه به حضرت علی (علیه السلام) گفتند:	۶۰۵
۱۶۹	هنگام راه افتادن اصحاب جمل به سوی بصره	۶۰۷

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۶۹	امور پیوند دهنده مسلمانان	۶۰۸
۱۶۹	ناخوش داشتن دشمنان خود	۶۰۹
۱۷۰	در واجب دانستن پیروی از حق هنگام برپایی حجت	۶۱۰
۱۷۱	دعا	۶۱۲
۱۷۱	دعوت برای جنگ	۶۱۴
۱۷۲	سپاس خدا	۶۱۵
۱۷۲	روز ورا	۶۱۵
۱۷۲	طلب یاری در برابر قریش	۶۱۶
۱۷۲	یادکرد اصحاب جمل	۶۱۷
۱۷۳	رسول خدا (صلی الله علیه و آله)	۶۱۹
۱۷۳	شایسته خلافت	۶۱۹
۱۷۳	پستی دنیا	۶۲۱
۱۷۴	درباره طلحه	۶۲۳
۱۷۵	در پند و اندرز و قرابت خود با رسول خدا (صلی الله علیه و آله)	۶۲۶
۱۷۶	پند مردم	۶۲۸
۱۷۶	فضیلت قرآن	۶۳۱

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۷۶	برانگیختن به عمل	۶۳۳
۱۷۶	نصیحت هایی به مردم	۶۳۴
۱۷۶	حرام کردن بدعت ها	۶۳۷
۱۷۶	قرآن	۶۳۹
۱۷۶	واع ظلم	۶۴۰
۱۷۶	لایم طاعت	۶۴۲
۱۷۷	دربارهٔ حکم	۶۴۲
۱۷۸	دربارهٔ شهادت پرستار،	۶۴۴
۱۷۸	خدا و رسولش (صلی الله علیه و آله)	۶۴۴
۱۷۹	ذغلب الیمانی از حضرت علی (علیه السلام) رسید	۶۴۸
۱۸۰	در نکوهش اصحاب نافرمانش	۶۴۹
۱۸۱	مردی از یارانش را به کوفه فرستاد تا از لشکر کوفه خبر او خبر بیاورد	۶۵۳
۱۸۲	روایت نوف بکالی	۶۵۴
۱۸۲	ستایش خدا و یاری جستن از او	۶۵۵
۱۸۲	خدای یکتا	۶۵۶
۱۸۲	بازگشت به ستایش	۶۶۰

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۸۲	سفارش به پرهیزکاری	۶۶۳
۱۸۳	خداوند بلند مرتبه	۶۶۹
۱۸۳	فضیلت قرآن	۶۷۰
۱۸۳	سفارش به پرهیزکاری	۶۷۲
۱۸۴	سرزنش برج پسر مسهر طائی	۶۷۷
۱۸۵	سبب جادان بلند مرتبه	۶۷۸
۱۸۵	رسول اعظم (علیه السلام)	۶۸۱
۱۸۵	توصیف آفرینش مرتبه عالی از جانداران	۶۸۲
۱۸۵	آفرینش آسمان و هستی	۶۸۴
۱۸۵	آفرینش ملخها	۶۸۵
۱۸۶	در توحید	۶۸۸
۱۸۶	آیه «كُنْ فَيَكُونُ»	۶۹۴
۱۸۷	در یاد کردن ملاحم (بلاهای سخت)	۷۰۰
۱۸۸	پرهیزکاری	۷۰۲
۱۸۸	مرگ	۷۰۳
۱۸۸	شتاب در فنا و سپری شدن	۷۰۴

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۸۹	اقسام ایمان	۷۰۵
۱۸۹	وجوب هجرت	۷۰۶
۱۸۹	دشواری ایمان	۷۰۷
۱۸۹	دانش وصی	۷۰۷
۱۹۰	ستایش خدا	۷۰۸
۱۹۰	نای پیامبر (صلی الله علیه و آله)	۷۰۸
۱۹۰	پند به پرهیزکاری	۷۰۹
۱۹۱	ستایش خدا	۷۱۵
۱۹۱	رسول اعظم	۷۱۶
۱۹۱	سفارش به زهد و پرهیزکاری	۷۱۷
۱۹۲	خطبه قاصعه (کوچک شمارنده)	۷۲۴
۱۹۲	سرچشمه نافرمانی	۷۲۵
۱۹۲	همه فرشتگان سجده کردند مگر ابلیس	۷۲۵
۱۹۲	آزمایش خدا برای آفریده های خود	۷۲۶
۱۹۲	درخواست عبرت	۷۲۷
۱۹۲	هشدار نسبت به شیطان	۷۲۸

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۹۲	هشدار نسبت به تکبر	۷۳۳
۱۹۲	هشدار نسبت به اطاعت کردن از متکبران	۷۳۵
۱۹۲	عبرت از گذشتگان	۷۳۷
۱۹۲	فروتنی پیامبران	۷۳۹
۱۹۲	کعبه مقبله	۷۴۲
۱۹۲	از گشت به هشدار	۷۴۷
۱۹۲	فضیله های بی بیات	۷۴۹
۱۹۲	تعصب مال	۷۵۰
۱۹۲	عبرت گرفتن از امت ها	۷۵۶
۱۹۲	نعمت فرستاده خدا (علیه السلام)	۷۵۸
۱۹۲	نکوهش سرکشان	۷۵۹
۱۹۲	شجاعت و فضیلت حضرت علی (علیه السلام)	۷۶۳
۱۹۲	درخواست گروهی از قریش برای امتحان پیامبر (علیه السلام) نسبت به درخواست	۷۶۶
۱۹۳	توصیف پرهیزکاران	۷۶۹
۱۹۴	توصیف منافقان	۷۷۹
۱۹۵	ستایش خدا	۷۸۴

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۱۹۵	دو گواهی	۷۸۵
۱۹۵	پند	۷۸۶
۱۹۶	بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله)	۷۹۰
۱۹۷	اشاره به فضیلت خود برای پذیرش گفتار و امر او و نهی اش (علیه السلام)	۷۹۳
۱۹۸	تبیین فضیلت اسلام و قرآن	۷۹۵
۱۹۸	تأثیرش به پرهیزکاری	۷۹۶
۱۹۸	فضیلت اسلام	۸۰۰
۱۹۸	رسول اعظم (صلی الله علیه و آله)	۸۰۴
۱۹۸	قرآن کریم	۸۰۶
۱۹۹	نماز	۸۰۹
۱۹۹	زکات	۸۱۱
۱۹۹	امانت	۸۱۲
۱۹۹	علم خداوند بلند مرتبه	۸۱۳
۲۰۰	درباره معاویه	۸۱۴
۲۰۱	در پند به پیمودن راه روشن	۸۱۵
۲۰۲	سخن با پیامبر هنگام دفن بهترین زنان حضرت فاطمه (علیها السلام)	۸۱۶

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۲۰۳	در پرهیز از دنیا و ترغیب به آخرت	۸۱۹
۲۰۴	یارانش را بسیار بدان می خواند	۸۲۰
۲۰۵	خطاب به طلحه و زبیر	۸۲۱
۲۰۶	نهی دشنام دادن اصحابش به اهل شام	۸۲۴
۲۰۷	سفارش درباره امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) در یکی از روزهای جنگ صفین	۸۲۵
۲۰۸	هنگامی که یارانش در کار حکومت پریشان شدند	۸۲۶
۲۰۹	فرمایش حضرت به علاء ابن زیاد در باره خانه فراخ او و پند برادرش عاصم ابن زیاد	۸۲۷
۲۱۰	درباره احادیث بدعت آمیز	۸۲۹
۲۱۰	منافقان	۸۳۰
۲۱۰	خطاکاران	۸۳۲
۲۱۰	اهل شبهه	۸۳۳
۲۱۰	راست گوینان حافظ	۸۳۳
۲۱۱	درباره شگفتی های صنعت هستی	۸۳۶
۲۱۲	جهاد با اهل شام	۸۴۰
۲۱۳	در تمجید و تعظیم خدا	۸۴۱
۲۱۴	یاد کرد نبی (صلی الله علیه و آله)	۸۴۲

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۲۱۴	ویژگی دانشمندان	۸۴۴
۲۱۴	پند به پرهیزکاری	۸۴۶
۲۱۵	دعایی که حضرت (علیه السلام) آن را بسیار می خواند «اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يُصْنِئْ بِى مَيْتًا...»	۸۴۷
۲۱۶	بعد از حمد و ستایش خدا حق امیر بر مردم و حق مردم بر امیر	۸۴۹
۲۱۶	حق بی و حق مردم	۸۵۱
۲۱۷	در دخالتی و شکایت از قریش	۸۵۸
۲۱۸	درباره روندگرن به سوی صره برای جنگ با آن حضرت (علیه السلام)	۸۶۰
۲۱۹	در مورد کشته شدن طلحه پسر ابوالفضل و عبدالرحمن پسر عتاب پسر اسید در روز جمل	۸۶۱
۲۲۰	در وصف رهرو طریق به سوی خوارگاه و منزله	۸۶۲
۲۲۱	بعد از خواندن سوره تکاثر فرمود:	۸۶۳
۲۲۲	هنگام تلاوت این آیه فرموده است : «يُسَبِّحُ فِيهَا بِالْفُذُو وَ الْأَصَالِ...»	۸۷۷
۲۲۳	هنگام تلاوت این آیه فرمود: «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْغَرِيمِ»	۸۸۳
۲۲۴	در بیزاری از ظلم	۸۹۰
۲۲۵	دعا برای بی نیازی خود	۸۹۵

فهرست خطبه های نهج البلاغه

خطبه	موضوع	صفحه
۲۲۶	بیزاری از دنیا	۸۹۶
۲۲۷	دعا برای هدایت و رشد خود	۹۰۰
۲۲۸	دعا در مورد سلمان	۹۰۱
۲۲۹	در وصف بیعت خود در امر خلافت	۹۰۲
۲۳۰	در سفارش به پرهیزکاری	۹۰۳
۲۳۰	فضیلت عمل	۹۰۴
۲۳۰	فضیلت کوشش	۹۰۷
۲۳۰	توصیف زمین	۹۰۹
۲۳۱	در ذی قار	۹۱۰
۲۳۲	با عبدالله پسر زمعه در مورد بیت‌ال‌الحسن گفت	۹۱۱
۲۳۳	زبان پاره‌ای گوشت است اگر انسان سخن نراند بگوید	۹۱۲
۲۳۳	تباهی زمان	۹۱۲
۲۳۴	روایت ذِغَلَبِ الْيَمَامِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ قَتَيْبَةَ در مورد اختلاف مردم از روی سرشت آنها	۹۱۳
۲۳۵	دعا هنگام غسل پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)	۹۱۵
۲۳۶	چگونگی حال خود بعد از هجرت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)	۹۱۶
۲۳۷	در شتافتن به سوی عمل	۹۱۷

فهرست خطبه های نهج البلاغه

[illegible]

پیش گفتار

ستایش خدایی را که گویندگان در ستودنش درمانند و شمارش گران به شمارش نعمت‌هایش دست نیابند، و تلاش گران نتوانند حق او را ادا کنند؛ خدایی که بلندای همت‌ها درکش نکنند و ژرفای خرده‌ها به وی دست نیابد؛ او که صفتش در چارچوبی محدود نشود، و به وصفی در نیابد، و در وقتی معین، و سررسیدی مشخص نگنجد. به قدرت خویش خلاق را بیافرید و به رحمتش بادها را پراکنده ساخت و با صخره‌ها حرکت و لرزش زمینش را ثابت کرد، سرآغاز دین شناخت اوست و شناخت کامل نسبت به وی، اقرار به حقانیت او و اقرار کامل به حقانیتش؛ یکتا دانستن اوست، و کمال یکتا دانیش، اخلاص برای اوست و نهایت اخلاص برای او، نفی صفات از اوست؛ چرا که هر صفت گواهی می‌دهد که خود غیر از موصوف است و هر موصوف گواهی می‌دهد که خود غیر از صفت است، پس کسی که خدای سبحان را وصف کند، او را قرین چیزی قرار داده است و کسی که او را قرین چیزی گرداند، او را دو حقیقت دانسته است و کسی که او را دو حقیقت داند، او را تجزیه و تقسیم کرده، است و کسی که او را تقسیم کند، او را نشناخته است، و کسی که او را نشد، به او با اشاره می‌نگرد [او دارای جهتش می‌داند] و کسی که به او اشاره کند، او را محدود ساخته است و کسی که او را محدود کند، او را معدود داند و کسی که بگوید: خدا در چیست؟ او را در ضمن چیزی قرار داده است، و کسی که بگوید: خدا بر فراز چیست، مکانی را از او خالی دانسته؛ از اهل بود نیست و وجودش حدوثی نیست و پیوسته وجود داشته و از نیستی به هستی در نیامده است^۱

^۱ خطبه یک نهج البلاغه